

POLIITTINEN KULTTUURI

VALTIO-OPIN JOHDANTOKURSSI
SYKSY 2013

Mikko Mattila
Politiikan ja
talouden
tutkimuksen laitos
Yleinen valtio-oppi
Helsingin yliopisto

1

POLIITTINEN KULTTUURI

- Poliittinen kulttuuri: suhteellisen pysyvät kansalaisten politiikkaan kohdistamat uskomukset, asenteet, arvot
- Eri asia kuin julkinen mielipide
- Poliittisen kulttuurin tutkimuksen lähtökohtana oli demokraattisen järjestelmän romahtaminen 1920/30-luvuilla Saksassa, Italiassa jne.
- Ymmärrettiin, että pelkät demokraattiset instituutiot eivät riitä takaamaan demokratian menestystä

2

THE CIVIC CULTURE (1963)

- Gabriel Almond ja Sidney Verba pyrkivät selvittämään, millainen poliittinen kulttuuri takaa parhaiten demokratian säilyvyyden ja toimivuuden
- Kolme yleistä poliittisen kulttuurin tyyppiä
 - parokiaalinen kulttuuri: paikallinen identifiointuminen, ei kiinnostusta osallistua politiikkaan, valtio kaukainen
 - alamaikulttuuri: passiivisuus, ei osallistuvia kansalaisia, vaan valtiiovallan alamaisia
 - osallistuva kulttuuri: kansalaiset uskovat omaan vaikutusmahdollisuksiinsa ja osallistuvat aktiivisesti politiikan eri muotoihin

3

THE CIVIC CULTURE (1963)

- Tutkimuksen tuloksena ei ollut, että demokratia on vahvimmillaan maissa, joissa osallistuva kulttuuri oli vahvin
- Demokratia on vahvimmillaan maissa, joissa poliittinen kulttuuri koostuu sopivassa suhteessa kaikista kolmesta kulttuurin tyypistä (tarvitaan sekä aktiivisuutta että passiivisuutta, tottelemista ja toimintaa)
- Korkea osallistumisen taso voi olla merkki demokratian ongelmista
- Kritiikkiä: osallistuminen on keskeinen osa demokratiaa; puhuminen yhtenäisestä kansallisesta poliittisesta kulttuurista yksinkertaistavaa; ei ottanut huomioon kulttuurin muutoksen mahdollisuutta

4

POSTMATERIAALINEN KULTTUURI

- Ronald Inglehart (1977): The Silent Revolution
- 1960-luvulta lähtien läntisten demokratioiden poliittinen kulttuuri alkoi "oireilla": Vietnamin sodan vastainen liike, rauhanliike, ekologiset liikkeet, kehitysmaaliike, terrorismi jne.
- Yleisesti luottamus demokratian toimijoita ja instituutioita kohtaan alkoi rapautua (ei kuitenkaan demokratian peruseriaatteita kohtaan)
- Postmateriaaliset arvot alkoivat pikkuhiljaa syrjäyttämään materiaalisia arvoja

5

POSTMATERIAALINEN KULTTUURI

- Inglehart perustaa teoriansa kahdelle hypoteesille:
 - Niukuushypoteesi: Yksilöiden arvostukset heijastavat ympäröivää sosioekonomista tilannetta. Suurin arvostus annetaan niille asioille, joista on suhteellinen puute
 - Sosialisatiohypoteesi: Sosioekonomisen ympäristön muutoksen vaikutus arvoprioriteetteihin on hidas (sukupolviefekti)

6

POSTMATERIAALINEN KULTTUURI

- Länsimaissa vallinnut pitkä rauhan kausi ja taloudellisen hyvinvoinnin aika on johtanut siihen, että materiaalistien (=talous ja turvallisuus) arvojen rinnalla ihmiset arvostavat yhä enemmän postmateriaalisia eli elämän laatuun liittyviä asioita
 - Perinteinen auktoriteetin kunnioitus → osallistumisen ja itseilmaisun arvostus
 - Taloudellinen hyvinvointi → vapaa-ajan arvostus, kuluttaminen elämäntapana, työn mielekkyyden korostaminen
 - Perinteiset perhearvot → erilaisuuden ja vähemmistöjen hyväksyntä, suhtautuminen naisten tasa-arvoon, uusperheet, avoliitot
 - Uskonnollisuus → maallistuminen

7

POSTMATERIAALINEN KULTTUURI

- Muutosta selittävät tekijät (systeemitaso):
 - Taloudellinen ja teknologinen kehitys
 - Erityisten sukupolvikokemusten puute
 - Koulutuksen laadun ja määrän kasvu
 - Massatiedonvälityksen ja viihdeteollisuuden kasvu
- Seurauksena (yksilötaso):
 - Arvoissa: kasvava itsetunnon, itsensä toteuttamisen tarve
 - Tieto/taito: koulutuksen myötä ihmiset pystyvät analysoimaan politiikkaa ja muita yhteiskunnallisia ilmiöitä analyttisesti ja kriittisesti

8

POSTMATERIAALINEN KULTTUURI

- Seuraus (systeemitaso):
 - Poliittiset kiistakysymykset painottuvat yhä enemmän elämäntapakysymyksiin
 - Poliittisten konfliktien sosiaalinen tausta muuttuu: luokkapoliitiikan merkitys pienenee
 - Kansallisvaltion ja poliittisten instituutioiden legitimitettiin mureneminen
 - Poliittisen osallistumisen muutos: erilaiset liikkeet korvaavat yhä enemmän puolueiden ja ay-liikkeen aseman kansalaisten mobilisoinnissa

9

POLIITTISEN KULTTUURIN MUUTOS

- Hellstenin ja Martikaisen (2001) tutkimuksen mukaan suomalaisten muuttuvaa suhtautumista politiikkaan kuvastavat seuraavat piirteet:
 - Äänestysaktiivisuuden lasku 1960-luvun lopulta lähtien
 - ei tosin ainoastaan suomalainen ilmiö
 - Poliitiikan henkilöityminen
 - poliittisten johtajien merkityksen korostuminen, äänestysvalinnassa puolueen merkitys pienentynyt, presidentinvaalien korkea äänestysaste, kampanjoiden henkilöityminen

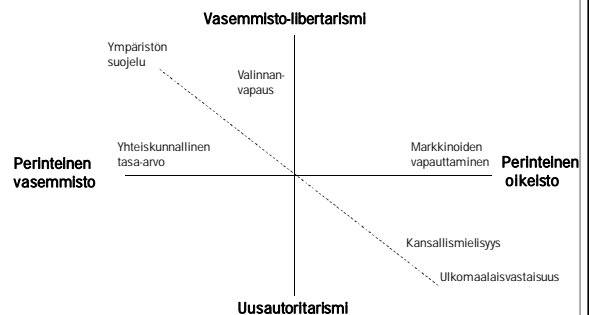
10

POLIITTISEN KULTTUURIN MUUTOS

- Kriittisyyden kasvu
 - Erityisesti puolueiden toimintaa kohtaan
- Poliittisen liikkuvuuden lisääntyminen
 - Ehdokas- ja puolueuskollisuus laskussa
 - Äänestyspäätös tehdään yhä lähempänä vaaleja
- Puoluejäsenyyksien lasku
- Uusien puolueiden menestys
 - Erityisesti vihreät, mutta vastapainona myös "kovien" arvojen kasvu

11

VANHA JA UUSI POLITIIKKA

12

LEGITIMITEETTIKRIISI?

- Jotkut tutkijat ovat väittäneet nykymokratian kärsivän legitimitiivikriisistä eli siitä, että kansalaisten tuki tai luottamus politiikan tekijöitä ja instituutioita kohtaan on rapautumassa
- Max Weber: valtaa voi legitimoida kolmella eri tavalla:
 - traditio
 - karisma
 - legaalirationaalinen

13

LEGITIMITEETTIKRIISI?

- Legitimitiivikriisiväitteen perustaksi on esitetty mm.:
 - Habermas: Demokraattinen prosessi johtaa yhä suurempiin vaatimuksiin hyvinvointivaltiolle. Jossain tulee raja vastaan → kriisi.
 - Government overload –teesi: Yhteiskunnan monimutkaistuminen, globalisaatio ja valtion kasvu johtavat tilanteeseen, jolloin yhteiskunnan johtaminen tulee mahdottomaksi
- Toisaalta legitimitiivikriisi väitteet tuntuvat kovin liioitelluilta

14

SPESIFI JA DIFFUUSI KANNATUS

	Kannatuksen taso	Kannatuksen kohteet
Diffuusi kannatus	Poliittinen yhteisö	Ylpeys omasta kansakunnasta, sen historiasta jne.
	Poliittisen järjestelmän peruseriaatteet	Demokratian yleinen kannatus
	Poliittisen järjestelmän toiminta	Nyky päivän suomalaisen demokratian toiminnan yleinen arviointi
	Politiikan instituutiot	Luottamus poliittisen järjestelmän eri instituutioihin, esim. eduskunta, puolueet jne.
Spesifi kannatus	Politiikan toimijat	Vallassa olevien poliittisten toimijoiden toiminnan ja sen tuotosten arviointi

SUOMALAISTEN LUOTTAMUS YHTEISKUNNALLISIIN INSTITUUTIOIHIN (%)

	1981	1990	1996	2000
Eduskunta	65	34	31	40
Oikeusjärjestelmä	84	66	68	67
Valtion virkamieskunta	53	33	33	40
Poliisi	88	76	85	90

Lähde: Mattila ja Sankioho 2005

SOSIAALINEN PÄÄOMA

- Robert D. Putnam (2000): Bowling Alone
- Sosiaalinen pääoma = sosiaaliset verkostot, luottamus muihin ihmisiin, osallistuminen järjestötoimintaan
- Putnam: social capital = the ability of a community to develop the "I" into the "we"
- Sosiaalinen pääoma on yhteisön ominaisuus, ei yksilön
- Putnamille sosiaalinen pääoma on eräänlaista kansalaisyhteiskunnan "käyttövoimaa", joka mahdollistaa toimivien poliittisten instituutioiden rakentamisen

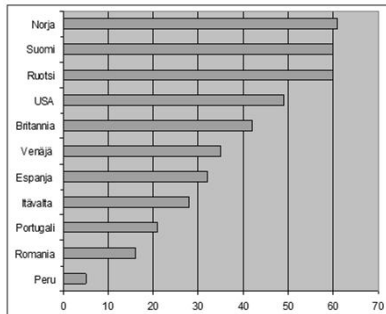
17

SOSIAALINEN PÄÄOMA

- 1960-luvun ja 1980-luvun välillä USA:ssa:
 - äänestysaktiivisuus väheni neljänneksellä
 - julkisiin kokouksiin viimeisen vuoden aikana osallistuneiden kansalaisten osuus väheni yli kolmanneksella
 - hyväntekeväisyystoimintaan osallistuvien kansalaisten osuus väheni kuudenneksellä
 - luottamus toisiin ihmisiin putosi puolesta yhteen kolmasosaan (vastaus kysymykseen "most people can be trusted")
- Myös muissa länsimaissa kehitys samankaltaista
- Putnam: "What kind of a 'democracy' awaits if most people are now bowling alone?"

18

YLEINEN LUOTTAMUS TOISIIN IHMISIIN

Prosenttiosuus vastaajista, joiden mielestä useimpiin muihin ihmisiin voi luottaa (1990-luvulla).

Lähde:
Rothstein 2003
19

SOSIAALINEN PÄÄOMA

- Toisaalta Putnamin argumenttia voi kritisoida nostalgiaa ("ennen kaikki oli paremmin")
- Traditionaalsiin arvoihin vetoaminen on usein ollut konservatiivipoliitikkojen iskulauseita
 - Margaret Thatcher: "Victorian values"
 - John Major: "Back to Basics"
 - Ronald Reagan: "Frontier ideology"
- Voi olla, että yhteiskunnan muuttuessa sosiaalinen pääoma on muuttanut muotoaan (esim. kännykät, internet)

20